

Edward Wiszniowski

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

REKOMENDACJA T KOMISJI NADZORU FINANSOWEGO A SYSTEM RACHUNKOWOŚCI ZARZĄDCZEJ W BANKACH

Streszczenie: W związku z opublikowaniem Rekomendacji T przez Komisję Nadzoru Finansowego zobowiązano banki do niezwłocznego podjęcia działań mających na celu przeprowadzenie pomiaru ryzyka pochodzącego od detalicznych ekspozycji kredytowych. Działania te winny skupić się na właściwym określeniu zdolności i wiarygodności klientów, a także na metodach analizy ryzyka portfela kredytowego. W artykule omówiono najważniejsze wytyczne Rekomendacji T, odnoszące się do systemu informacyjnego rachunkowości, ze szczególnym uwzględnieniem wskaźnika LtV oraz ewidencji wartości zabezpieczeń, wyrażając jednocześnie pogląd na temat konieczności opracowania algorytmów wyceny niektórych zabezpieczeń przyjmowanych przez banki. Zadanie to należy uznać za istotne wobec obowiązku okresowego raportowania o ponoszonym ryzyku.

Słowa kluczowe: bankowość, ryzyko bankowe, kredyty detaliczne

1. Wstęp

Komisja Nadzoru Finansowego (KNF) przyjęła 23 lutego 2010 r. Rekomendację T dotyczącą dobrych praktyk w zakresie zarządzania ryzykiem detalicznych ekspozycji kredytowych, która zawiera zalecenia dla banków odnoszące się do ich działalności operacyjnej w relacjach z kredytobiorcami, a także wyznaczające zasady analizy tych ekspozycji w celu ograniczania ryzyka kredytowego [Rekomendacja T... 2010].

Rekomendacje KNF, wydawane na podstawie art. 137 pkt 5 Prawa bankowego oraz art. 11 ustawy o nadzorze nad rynkiem finansowym [Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r.; Ustawa z dnia 21 lipca 2006 r.], są dla banków wiążącymi przepisami prawa. Od 1 kwietnia 2007 r., w wyniku implementacji do polskiego porządku prawnego postanowień Nowej Umowy Kapitałowej, zarządzanie bankami opiera się na dwóch filarach: systemie zarządzania ryzykiem oraz systemie kontroli wewnętrznej [Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r.; Zombirt 2007]. Wymusiło to na bankach weryfikację ich priorytetów nakierowanych dotychczas na zysk i poszukiwanie rozwiązań stanowiących kompromis między akceptowalnym ryzykiem, a bezpieczeństwem. Do realizacji tych działań niezbędna jest informacja, jej przetworzenie oraz wnio-

skowanie. Podstawowym źródłem informacji w bankach jest rachunkowość, która obejmuje nie tylko zapis dokonanych operacji gospodarczych, ale cały, rozbudowany system analityczny, zasilany danymi z informatycznego systemu księgowego [Wiszniowski 2009, s. 62].

Genezy obecnego sformalizowania zasad zarządzania detalicznymi ekspozycjami kredytowymi należy upatrywać w dynamicznym wzroście wartości portfela kredytowego banków, związanego zwłaszcza z finansowaniem gospodarstw domowych¹. Zjawisku temu towarzyszył proces rozluźniania zasad polityki kredytowej banków, przejawiający się np. zbyt optymistyczną oceną przyszłej sytuacji gospodarczej i wiązaną z tym nadzieją na poprawę zdolności kredytowej klientów banków. W przypadku kredytów mieszkaniowych optymizm ten był spotęgowany założeniem, że ceny nieruchomości będą w przyszłości stale i szybko wzrastać [Rekomendacja S... 2008]. Wiążąc powyższe zjawiska z negatywnymi zmianami na światowych rynkach finansowych, które wprawdzie nie dotknęły polskiego sektora bankowego w takim stopniu, jak np. Islandię czy kraje nadbałtyckie, należy uznać standaryzację zasad budowy detalicznego portfela kredytowego oraz jego monitoringu i analizy za pożądane, bo jej celem jest poprawa stabilności sektora bankowego². Rekomendacja T jest obszernym, liczącym 41 stron dokumentem, którego wdrożenie zostało podzielone na dwa okresy:

- do 1 września 2010 r., w którym banki zobowiązano głównie do opracowania procedur wewnętrznych i modyfikacji struktur organizacyjnych,
- do 31 grudnia 2010 r., który jest datą graniczną dla: przeprowadzenia analiz portfelowych, pomiaru poziomu ryzyka związanego z detalicznymi ekspozycjami kredytowymi, ustalenia wewnętrznych limitów dla tych ekspozycji, zbadania stopnia zabezpieczeń kredytów, opracowania planów awaryjnych na wypadek utraty wartości zabezpieczeń, a także dla wdrożenia systemu raportowania informacji zarządczej.

Celem niniejszego artykułu jest zasygnalizowanie wybranych zagadnień wynikających z obowiązku badania ryzyka związanego z detalicznymi ekspozycjami kredytowymi, w tym z wyznaczaniem LtV – jednego z mierników określających poziom tego ryzyka.

¹ Pomiędzy 31 grudnia 2005 a 31 grudnia 2009 r. nastąpił ponad dwukrotny wzrost stanu kredytów udzielonych gospodarstwom domowym. Na 31 grudnia 2009 r. udział tej grupy kredytów w kredytach ogółem wynosił 65,7% [Sektor bankowy... 2010].

² Rekomendacja T jest drugim aktem prawnym wydanym przez KNF w okresie 14 miesięcy, licząc od daty jej opublikowania, którego celem jest wzmocnienie stabilności polskiego sektora bankowego. 17 grudnia 2008 r. KNF wydała Rekomendację S (II) dotyczącą dobrych praktyk w zakresie ekspozycji kredytowych zabezpieczonych hipotecznie [Rekomendacja S... 2008]. W okresie pomiędzy końcem grudnia 2008 a 2009 r. udział należności zagrożonych od sektora niefinansowego wzrósł z 4,5 do 7,6%.

2. Detaliczne ekspozycje kredytowe w rozumieniu Rekomendacji T

Wstępne dane dla polskiego sektora bankowego za 2009 r., opublikowane przez KNF, pokazują, że udział kapitałów własnych w pasywach ogółem wyniósł 9,89%, a pozostałą część stanowiły depozyty i inne zobowiązania [*Sektor bankowy...* 2010]. Taka struktura finansowania jest i pozostanie źródłem konfliktu interesów pomiędzy oczekiwaniami właścicieli banków (zysk) a oczekiwaniami deponentów (bezpieczeństwo zdeponowanych środków), w imieniu których rolę strażnika bezpieczeństwa pełni nadzór bankowy. Funkcję informacyjną w zakresie bieżącego monitorowania stabilności banków wypełnia system informacyjny rachunkowości, który za pośrednictwem sprawozdawczości finansowej, bankowej³ oraz zarządczej⁴ informuje o aktualnej sytuacji banków w zakresie wypłacalności i ponoszonego ryzyka, m.in.: kredytowego, rynkowego, operacyjnego oraz płynności i stóp procentowych.

Bankowe plany kont, ze względu na ściśle określone potrzeby sprawozdawcze, dzielą klientów banków na trzy zasadnicze sektory: finansowy, sektor oraz instytucje rządowe i samorządowe [Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 15 października 2008 r.]. Zakładając, że rachunkowość bankowa, w swej strukturze podmiotowej, dzieli należności i depozyty oraz inne zobowiązania na powyższe trzy sektory, możliwe jest:

- wyselekcjonowanie zbiorów informatycznych, niezbędnych do analizy przedmiotowej i podmiotowej,
- dokonywanie klasyfikacji ryzyka bankowego wg jego rodzajów, a zatem określenie czynników decydujących o sytuacji finansowej banku,
- przygotowanie sprawozdań i raportów dla odbiorców zewnętrznych i wewnętrznych.

Rachunkowość pełni służebną rolę w stosunku do nauk o zarządzaniu, ale jednocześnie jest obowiązującym prawem, umocowanym rangą ustawy i przepisów wykonawczych. Stan taki wymaga więc precyzji definiowania podstawowych pojęć w taki sposób, aby dokonywany pomiar określonego parametru przy badaniu ryzyka nie powodował sprzeczności interpretacyjnych, których skutkiem może być chaos informacyjny.

Pojęcie ekspozycji kredytowej zawarte w Rekomendacji T należy zinterpretować jako ogół należności⁵, będących skutkiem działalności kredytowej banków (kredyty, pożyczki, karty kredytowe, limity zadłużenia), obrotu wierzytelnościami, bezumownego obrotu gotówkowego (czeki bez pokrycia), obrotu wekslowego oraz udzielonych zobowiązań pozabilansowych. Należności te, w odniesieniu do gwarancji, dotyczą kwot zrealizowanych, natomiast w przypadku kredytów niewykorzysta-

³ Sprawozdawczość kierowana do NBP, KNF i BFG (Bankowy Fundusz Gwarancyjny).

⁴ Sprawozdania kształtowane przez banki, m.in. na podstawie wytycznych zawartych w uchwałach oraz rekomendacjach KNF.

⁵ W tym odsetki i inne roszczenia.

nych w rachunkach rozliczeniowych ekspozycjami kredytowymi są pełne udzielone limity, bez względu na fakt ich wykorzystania.

Tabela 1. Porównanie pojęcia ekspozycji kredytowej wg przepisów obowiązujących banki

Źródło prawa	Definicja ekspozycji kredytowej
[Rekomendacja T... 2010, s. 6]	Należności bilansowe z tytułu kredytów, pożyczek, limitów zadłużenia, kart kredytowych i obciążeniowych, skupionych wierzytelności, czeków i weksli, zrealizowanych gwarancji, innych wierzytelności o podobnym charakterze oraz udzielone zobowiązania pozabilansowe
[Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 29 sierpnia 2008 r., § 2 pkt 8–11]	Należności zaklasyfikowane do grupy „normalne”, „poniżej standardu”, „wątpliwe” lub „stracone”, o których mowa w przepisach w sprawie zasad tworzenia rezerw na ryzyko związane z działalnością banków
[Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 16 grudnia 2008 r., § 1 pkt 2]	Bilansowe należności z tytułu kredytów i pożyczek, skupionych wierzytelności, czeków i weksli, zrealizowanych gwarancji, innych wierzytelności o podobnym charakterze oraz udzielone zobowiązania pozabilansowe o charakterze finansowym i gwarancyjnym, z wyłączeniem: odsetek i prowizji, także skapitalizowanych, wierzytelności od podmiotów zależnych od banku, jeżeli zaangażowanie kapitałowe banku w te podmioty wycenione jest metodą praw własności na podstawie art. 63 ustawy o rachunkowości, oraz poziom rezerw tworzonych na te podmioty nie jest niższy niż poziom obliczony zgodnie z zasadami określonymi w rozporządzeniu [Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 16 grudnia 2008 r.]
[Rekomendacja R... 2006, rozdz. II, pkt 2, 4, 8]	Bilansowa lub pozabilansowa ekspozycja kredytowa. Bilansowa ekspozycja kredytowa obejmuje aktywa zaklasyfikowane do kategorii: „pożyczki i należności”, „inwestycje utrzymywane do terminu zapadalności” lub „dostępne do sprzedaży”. Pozabilansowa ekspozycja kredytowa obejmuje pozabilansowe udzielone zobowiązania o charakterze finansowym i gwarancyjnym (np. udzielone, a niewykorzystane linie kredytowe, gwarancje, akredytywy)

Źródło: opracowanie własne.

Detaliczną ekspozycją kredytową jest, zgodnie z Rekomendacją T, ekspozycja kredytowa wobec osób fizycznych, udzielona na cele niezwiązane z działalnością gospodarczą lub prowadzeniem gospodarstwa rolnego, co oznacza, że ich wyodrębnienie z systemu księgowego ma charakter podmiotowy. Pojęcie to nie jest tożsame z pożyczką lub kredytem detalicznym, ponieważ w myśl przepisów w sprawie zasad tworzenia rezerw na ryzyko związane z działalnością banków są to kategorie węższe, gdyż nie obejmują pożyczek i kredytów mieszkaniowych, hipotecznych oraz zobowiązań pozabilansowych [Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 16 grudnia 2008 r.]. Podobnie nie należy łączyć detalicznej ekspozycji kredytowej z klasą ekspozycji detalicznej, ustalaną dla wyznaczenia współczynnika wypłacalności banku metodą standardową, ponieważ pod względem podmiotowym odnosi się ona

zarówno do osób fizycznych, jak i do małego i średniego przedsiębiorcy [Uchwała nr 380/2008].

3. Zakres prowadzenia badań

Rekomendacja T zawiera 25 rekomendacji cząstkowych wraz z komentarzami, które odnoszą się do następujących obszarów:

- zarządzanie,
- kontrola ryzyka,
- identyfikacja, pomiar i akceptacja ryzyka,
- zabezpieczenia,
- raportowanie,
- relacje z klientami,
- kontrola wewnętrzna.

Zalecenia rekomendacji skierowane są wprawdzie do wszystkich banków krajowych, ale bezwzględny i szczególny wymóg jej przestrzegania dotyczy tych z nich, które są znacząco zaangażowane w detaliczne ekspozycje kredytowe. Takim bankiem jest ten, którego zaangażowanie z tytułu detalicznych ekspozycji kredytowych, wycenionych wg wartości bilansowej, przekracza 10% sumy bilansowej lub 500 mln zł.

Ryzyko kredytowe, pojmowane jako zagrożenie wystąpienia straty, będące skutkiem niewywiązania się dłużnika z zobowiązań, można rozpatrywać z punktu widzenia pojedynczej (indywidualnej) umowy lub wszystkich umów zawartych przez bank (ryzyko portfelowe). Obszarem zainteresowań rachunkowości zarządczej jest przede wszystkim pomiar drugiej kategorii ryzyka. Należy zauważyć, że pomiędzy indywidualnym a portfelowym ujęciem ryzyka kredytowego zachodzi bezpośredni związek. Rezultatem poprawnie skonstruowanych modeli oceny zdolności i wiarygodności kredytowej wnioskodawców kredytów (analiza *ex ante*) będzie wykazywanie niskiej szkodowości portfela kredytowego. Wyniki analizy portfelowej (*ex post*), wskazujące na rosnące zagrożenie niespłacenia należności, wyznaczą z kolei kierunki budowy doskonalszych modeli oceny zdolności kredytowej klientów i przyjmowanych zabezpieczeń.

W sytuacji ryzyka kredytowego związanego z indywidualnym klientem⁶ banku Rekomendacja T kładzie główny nacisk na ostrożność w ocenie jego zdolności kredytowej, natomiast zapisy odnoszące się do portfela kredytowego wskazują na konieczność prowadzenia analiz w trzech obszarach, którymi są:

- stan i jakość obsługi zadłużenia, określające apetyt na ryzyko,
- wartość przyjętych zabezpieczeń i ich adekwatności do zadłużenia,
- testy warunków skrajnych, będące symulowanymi i wyprzedzającymi badaniami – wskazującymi odporność kapitałową banku na ekstremalne zagrożenia.

⁶ Klientem detalicznym wg Rekomendacji T jest osoba fizyczna ubiegająca się w banku o detaliczną ekspozycję kredytową lub już posiadająca w banku detaliczną ekspozycję kredytową.

Tabela 2. Wymogi Rekomendacji T wobec indywidualnego i portfelowego ryzyka detalicznych ekspozycji kredytowych

Ryzyko indywidualne	Ryzyko portfelowe
1. Algorytm oceny zdolności i wiarygodności kredytowej*, w tym dopuszczalne parametry stosowane w formułach obliczeniowych	1. Ocena ponoszonego ryzyka w relacji do przyjętych planów i polityki kredytowej
2. Procedura akceptacji wniosku kredytowego	2. Zasady dokonywania okresowego przeglądu portfela kredytowego
3. Rodzaj, źródło, aktualizacja i udokumentowanie informacji dla oceny zdolności i wiarygodności kredytowej	3. Analiza spłacalności w relacji do zmieniających się parametrów makroekonomicznych (np. stopień bezrobocia, inflacja, zmiana stóp procentowych)
4. Narzędzia wspierające ocenę zdolności i wiarygodności kredytowej oraz ocena ich efektywności	4. Badanie przestrzegania limitów zaangażowania w detaliczne ekspozycje kredytowe
5. Przyczyny odstępstw od ogólnych zasad	5. Raportowanie, w tym w bankach znacząco zaangażowanych, w okresach półrocznych
6. Ryzyko kursowe i ryzyko stopy procentowej ponoszone przez dłużnika	6. Przeprowadzanie testów warunków skrajnych dla ekspozycji o zmiennych stopach procentowych przy minimalnym założeniu wzrostu tych stóp o 400 punktów bazowych, a w przypadku ekspozycji walutowych, założenia spadku kursu złotego do walut obcych o 30%
7. Szczegółowe zasady zarządzania, w tym: <ul style="list-style-type: none"> • maksymalny poziom pojedynczej ekspozycji wobec klienta, w tym zabezpieczonej i niezabezpieczonej • maksymalny poziom ekspozycji w relacji do zabezpieczenia (LtV) wg poszczególnych rodzajów produktów kredytowych • maksymalny poziom wydatków związanych z obsługą zobowiązań kredytowych, w relacji do dochodów netto klienta detalicznego, nie powinien być wyższy od 50% (maksymalnie 65%), gdy osiąga on dochody poniżej przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce • zasady zabezpieczania i ograniczania ryzyka z tytułu detalicznych ekspozycji kredytowych • zasady dokonywania zmian w umowach już istniejących oraz zasady refinansowania innych umów • zasady monitorowania, w tym tzw. kredytów balonowych (spłata odsetek i kapitału na koniec okresu umowy) • zasady odpisywania należności • zasady windykacji oraz analiza stopnia odzyskiwania należności przy egzekucji z zabezpieczeń 	7. Bieżący pomiar ryzyka uwzględniający m.in.: <ul style="list-style-type: none"> • podział produktowy • charakterystykę kredytobiorców (np. ze względu na rodzaj wykonywanego zawodu lub miejsce zatrudnienia) • „wiek” ekspozycji (pierwotny i aktualny okres zapadalności) • rodzaj waluty • stosowane zabezpieczenia • analizę poprawności spłat w zależności od poziomu zadłużenia • potencjalną wielkość strat, wynikającą z niedotrzymania warunków umów • badanie poziomu ekspozycji przeterminowanych, w tym tzw. wczesnych opóźnień w okresach 0–30 dni oraz do 3 miesięcy, wraz z analizą migracji pomiędzy klasami (okresami przeterminowania) • analizę wysokości wskaźnika LtV banku, opisującego relację kwoty zadłużenia do wartości zabezpieczeń, • analizę <i>vintage</i>, będącą dynamiczną analizą szkodowości portfela w zależności od czasu
8. Właściwe relacje z klientami, w tym: informowanie o ponoszonym ryzyku stóp procentowych, ryzyku walutowym, innych ryzykach rynkowych, kosztach kredytu oraz rzeczywistej rocznej stopie oprocentowania	

* Zgodnie z art. 70 ust. 1 Prawa bankowego pod pojęciem zdolności kredytowej należy rozumieć zdolność do spłaty zaciągniętego kredytu wraz z odsetkami w terminach określonych w umowie. Wg Rekomendacji T wiarygodność kredytowa to wynik oceny prawdopodobieństwa spłaty zobowiązania na podstawie czynników ilościowych i jakościowych.

Źródło: opracowanie własne.

4. Wybrane problemy i propozycje ich przewyżczenia

Jednym z najważniejszych mierników oceny ryzyka kredytowego jest wskaźnik LtV , którego formuła matematyczna jest ilorazem, gdzie licznik jest wielkością zadłużenia, a mianownikiem wartość przyjętego przez bank zabezpieczenia. Należy zauważyć, że Rekomendacja T, jak również Rekomendacja S (II), nie zauważają różnicy pomiędzy wskaźnikiem LtV pojedynczej ekspozycji kredytowej a wskaźnikiem LtV portfela kredytowego. Podana w rekomendacjach definicja LtV odnosi się do pojedynczej ekspozycji kredytowej, natomiast w przypadku portfela kredytowego wskaźnik LtV powinien być obliczony jako ważony wielkością zadłużenia wskaźnik LtV poszczególnych ekspozycji kredytowych:

$$LtV(P) = \sum_{i=1}^n \left(LtV_i \cdot \frac{N_i}{\sum_{i=1}^n N_i} \right), \quad (1)$$

gdzie: $LtV(P)$ – wskaźnik LtV banku w ujęciu portfelowym,

LtV_i – wskaźnik LtV pojedynczej detalicznej ekspozycji kredytowej,

N_i – i -ta detaliczna ekspozycja kredytowa.

O ile ustalenie stanu zadłużenia z tytułu detalicznych ekspozycji kredytowych w poszczególnych kategoriach nie powinno stanowić dla banków większego problemu, bo dane te są dostępne przez funkcjonujące systemy księgowo⁷ (zespół „2” bankowego planu kont wg [Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 15 października 2008 r.]), o tyle prawdziwym problemem, wymagającym opracowania algorytmów na poziomie fundamentalnym, może okazać się sposób wiarygodnego ustalenia wartości niektórych zabezpieczeń ekspozycji.

Wartość przyjętych zabezpieczeń ujmowana jest na koncie 984 – „Inne aktywa stanowiące zabezpieczenie”. Po stronie Ma tego konta księguje się wartość przyjętych zabezpieczeń, natomiast po stronie Wn – wygaśnięcie zobowiązania. Istotne jednak przy tym jest to, że wartościowo ewidencja zabezpieczeń może odbywać się do wysokości niespłaconego przez kredytobiorcę kapitału kredytowego, co ma związek z przepisami dotyczącymi tworzenia rezerw celowych [Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 16 grudnia 2008 r.]. Dla takiej zasady bezpośrednio wykorzystanie zapisów na koncie 984 nie jest możliwe, co oznacza, że informacje dotyczące rodzaju, wartości oraz aktualizacji zabezpieczeń mogą być ewidencjonowane w polach pomocniczych tego konta.

⁷ Dla niedużych banków, zwłaszcza mniejszych banków spółdzielczych, barierą informacyjną może stanowić brak tzw. hurtowni danych, będącej odrębnym programem lub aplikacją powiązaną i zasilaną przez system księgowy. Problem ten sprowadza się jednak bardziej do bariery finansowej, a nie informacyjnej.

Sprawa określenia wartości zabezpieczeń jest nad wyraz prosta w przypadku kaucji czy blokady środków pieniężnych na rachunku bankowym wraz z udzielonym pełnomocnictwem do dysponowania nim. Większych trudności nie sprawia też wycena zabezpieczeń będących notowanymi na rynkach instrumentami finansowymi. W przypadku przyjmowania przez banki zabezpieczeń rzeczowych (np. hipoteka na nieruchomości, zastaw zwykły, zastaw rejestrowy lub przewłaszczenie ruchomości) można pokonać trudności związane z oszacowaniem ich wartości rynkowej dzięki posiadaniu określonych baz danych⁸, cenników branżowych dla poszczególnych dóbr lub zlecając ich wycenę rzeczoznawcom. Należy również zauważyć, że wymienione powyżej zabezpieczenia, w przypadku ich przejęcia przez bank, spełniają definicję aktywów i mogą zostać ujęte w bilansach jako aktywa do zbycia.

Jednymi z częściej stosowanych zabezpieczeń – w przypadku detalicznych ekspozycji kredytowych – bywają takie, których wycena może być obciążona wysokim ryzykiem błędu lub w ogóle być niemożliwa. Wśród nich należy wymienić przede wszystkim:

- poręczenia osób fizycznych,
- weksel własny *in blanco*,
- poręczenie wekslowe,
- przelew wierzytelności z umowy ubezpieczenia.

Poręczenia udzielane osobom fizycznym przez osoby fizyczne są uznawane za dobre zabezpieczenia, ale ich „wartość” nie wynika bynajmniej z możliwości prowadzenia windykacji przeciwko osobom poręczającym, chociaż tego atrybutu nie można pominąć. Praktyka pokazuje, że poręczyciele okazują się być tymi osobami, które w skuteczny sposób dyscyplinują dotrzymanie warunków umów przez kredytobiorców. W przypadku poręczenia mamy więc do czynienia ze swego rodzaju wartością niematerialną i prawną, która wiadomo że może wystąpić, ale pomiar jej wartości jest trudny. Bezskrytyczne ujęcie poręczenia, np. wg wartości „wolnych” dochodów poręczyciela w portfelu zabezpieczeń, na równi z zabezpieczeniami rzeczowymi, może doprowadzić do zniekształcenia wskaźnika LtV. Z drugiej jednak strony pominięcie poręczenia – jako jednego z bardziej skutecznych zabezpieczeń – również zniekształci, bo zawyży LtV, co z kolei nie oddaje rzeczywistego ryzyka pochodzącego od detalicznych ekspozycji kredytowych. Wydaje się, że w świetle krytykowanych przez banki postanowień Rekomendacji T, dotyczących sposobu oceny zdolności kredytowej klientów detalicznych, opublikowane przez KNF zasady mogą przyczynić się w konsekwencji do ustalenia algorytmu wyceny poręczenia [*Mity związane...* 2010]. Jeżeli bowiem przyjąć za „wartość poręczenia” wielkość lub część ekspozycji kredytowej w warunkach posiadania przez poręczyciela zdolności kredytowej, skorygowanej wskaźnikiem z przedziału $\langle 0; 1 \rangle$, dylemat uwzględnienia poręczenia przy obliczaniu LtV zniknie. Na podobnej zasadzie należałoby rozpatrywać poręczenie wekslowe, uwzględniane w portfelu zabezpieczeń. Takie podejście wymagałoby jednak badań empirycznych.

⁸ Np. bazę danych AMRON, odnoszącą się do rynku nieruchomości i akceptowaną przez KNF.

Weksel wystawiony przez klienta detalicznego jest zabezpieczeniem abstrakcyjnym⁹ i daje możliwość, a także przyspiesza (proceduralnie) zaspokojenie roszczeń z całego majątku dłużnika. W odróżnieniu od poręczenia lub poręczenia wekslowego, zabezpieczenie to nie rozszerza jednak bazy materialnej, dającej bankom możliwość prowadzenia windykacji w stosunku do znanych im składników majątkowych kredytobiorców. „Wartość” weksla *in blanco* opiera się więc na „wartości zdolności kredytowej” kredytobiorcy, a ta z punktu widzenia realności wartości zabezpieczeń jest bez znaczenia. Weksle nie powinny więc być uwzględniane w portfelu zabezpieczeń przy obliczaniu LtV.

Podobnie należy ocenić cesję praw z umów ubezpieczeń majątkowych oraz ubezpieczeń na życie, które można zaliczyć do umów warunkowych, a więc takich, które ujawniają swoją wartość dopiero w momencie zaistnienia szkody. Założenie wystąpienia szkody w momencie zawierania umowy kredytowej albo w okresie jej trwania obniżałoby wartość LtV, co w konsekwencji prezentowałoby bank jako instytucję finansową o niższym ryzyku niż w rzeczywistości.

5. Podsumowanie

Wdrożenie przez banki zasad zawartych w Rekomendacji T przyczyni się z pewnością do obniżenia ryzyka kredytowego pochodzącego od detalicznych ekspozycji kredytowych. Zadanie to wymaga jednak przeprowadzenia prac dostosowawczych w istniejących systemach informatycznych banków, zwłaszcza w zakresie rozbudowy informacji na kontach pozabilansowych, które powinny m.in. zawierać dane o wartościach zabezpieczeń. Niektóre przyjmowane przez banki zabezpieczenia, takie jak np. poręczenia wg prawa cywilnego, nie podlegały wycenie, chociaż intuicyjnie i w praktyce wykazywały swoją dodatnią wartość. Obecnie, wobec ściśle określonych zasad zarządzania ryzykiem detalicznych ekspozycji kredytowych, banki będą dążyć do tego, aby zaprezentować jak najniższy wskaźnik relacji zadłużenia kredytobiorców do udzielonych bankom zabezpieczeń. Wobec zasygnalizowanych w niniejszym artykule niejednoznaczności w wycenie zabezpieczeń wydaje się niezbędne podjęcie prac nad rozwiązaniem tego problemu, a następnie kontrola opracowanych algorytmów.

Literatura

Mity związane z Rekomendacją T, Urząd Komisji Nadzoru Finansowego (UKNF), komunikat, 04.03.2010, <http://www.knf.gov.pl>.

Rekomendacja R Komisji Nadzoru Bankowego dotycząca zasad identyfikacji ekspozycji kredytowych, które utraciły wartość, wyznaczania: odpisów aktualizujących z tytułu utraty wartości bilansowych ekspozycji kredytowych oraz rezerw na pozabilansowe ekspozycje kredytowe, Warszawa 2006, <http://www.knf.gov.pl>.

⁹ Dochodzenie praw z weksla jest niezależne od roszczeń, które zabezpiecza.

- Rekomendacja S (II) Komisji Nadzoru Finansowego z dnia 17 grudnia 2008 r. dotycząca dobrych praktyk w zakresie ekspozycji kredytowych zabezpieczonych hipotecznie, Warszawa 2008, <http://www.knf.gov.pl>.
- Rekomendacja T Komisji Nadzoru Finansowego dotycząca dobrych praktyk w zakresie zarządzania ryzykiem detalicznych ekspozycji kredytowych, Warszawa 2010, <http://www.knf.gov.pl>.
- Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 15 października 2008 r. w sprawie określenia wzorcowego planu kont dla banków (Dz.U. nr 195, poz. 1202).
- Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 16 grudnia 2008 r. w sprawie zasad tworzenia rezerw na ryzyko związane z działalnością banków (Dz.U. nr 235, poz. 1589 z późn. zm.).
- Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 29 sierpnia 2008 r. w sprawie szczególnych zasad rachunkowości banków (Dz.U. nr 161, poz. 1002).
- Sektor bankowy – podstawowe dane 12/2009*, Urząd Komisji Nadzoru Finansowego, Warszawa 2010, <http://www.knf.gov.pl>.
- Uchwała nr 380/2008 KNF z dnia 17 grudnia 2008 r. w sprawie adekwatności kapitałowej banków (Dz. Urz. KNF, nr 8, poz. 34).
- Ustawa z dnia 21 lipca 2006 r. o nadzorze nad rynkiem finansowym (Dz.U. nr 157, poz. 1119 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (tekst jedn.: Dz.U. 2002, nr 72, poz. 665 z późn. zm.).
- Wiszniewski E., *Badanie ekspozycji kredytowych zabezpieczonych hipotecznie przy wykorzystaniu informacji z systemu rachunkowości*, Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa 2009.
- Zombirt J., *Nowa Umowa Kapitałowa – ewolucja czy rewolucja*, Wydaw. Fachowe CeDeWu, Warszawa 2007.

T RECOMMENDATION OF THE FINANCIAL SUPERVISION COMMISSION VERSUS THE SYSTEM OF THE ACCOUNTING MANAGEMENT IN BANKS

Summary: Following the publication of T Recommendation by the Financial Supervision Commission, banks were obliged to take immediate steps aimed at measuring the risk arising from the retail credit exposures. These activities were to focus on determining the appropriate capacity and reliability of customers, as well as the methods of analyzing the risks of the loan portfolio. The article discusses the main guidelines of the T Recommendation relating to the information system of accounting with a particular emphasis on the LtV ratio and records of the collateral value, while expressing the view of the necessity of developing algorithms for the evaluation of certain collateral accepted by banks. This shall be considered significant in the periodic reporting of risk borne.